

Ve své diplomové práci jsem se zabýval problematikou vztahů centrální banky k bankám obchodním. Úvodní část je věnována především výkladu o bankovnímu systému, jenž vytváří prostředí, ve kterém se všechny tyto vztahy odehrávají (lépe řečeno, tyto vztahy jsou součástí bankovního systému). Veškeré vztahy lze pak rozdělit do určitých oblastí. Já jsem se zaměřil na tři oblasti vztahů, které považuji za nejdůležitější. Jedná se o regulaci, dohled a vztahy, ve kterých Česká národní banka vystupuje jako tzv. „banka bank“. Tyto tři oblasti tak tvoří jádro mé diplomové práce. Pro doplnění a ilustraci je součástí diplomové práce též příloha.

Bez fungujících bank by nebylo dost dobře možné představit si fungující ekonomiku a ekonomický pokrok. Tato závislost je však oboustranná, banky potřebují ke své činnosti fungující ekonomiku. Tak dochází k vzájemnému ovlivňování obou systémů. Banky a další instituce a vzájemné vztahy mezi nimi dohromady vytvářejí bankovní systém. Z toho lze vyvodit závěr, že bankovní systém má dvě navzájem propojené složky – složku institucionální a složku funkční. Jak jsem již uvedl v kapitole o bankovním systému, do institucionální složky bankovního systému spadají jednotlivé banky, členěné podle hlavní náplně činnosti do několika druhů a funkční složka bankovního systému reprezentuje organizaci, resp. způsoby uspořádání vztahů mezi bankovními institucemi v dané ekonomice. V rámci funkční složky je pak vhodné rozlišovat mezi jednostupňovými, dvoustupňovými a třístupňovými bankovními systémy. Dvoustupňové bankovní systémy je možné dále dělit na univerzální a specializované, dalšími kritérii jsou pak míra otevřenosti a uspořádání bank. Mezi základní typy specializace bank patří specializace podle sektorů, teritoria, klientely a produktů.

Bankovní regulace je chápána jako stanovení pravidel (zákonů, nařízení, opatření, vyhlášek atd.), které upravují vznik, činnost, působnost a zánik bankovních institucí v dané ekonomice. Bankovní regulaci v České republice lze členit do dvou základních podoblastí. Těmito podoblastmi jsou podmínky vstupu do bankovníctví a pravidla obezřetného podnikání. V rámci podmínek vstupu do bankovníctví je ústředním pojmem bankovní licence. Bankovní licence, tedy povolení působit v České republice jako banka, je základním předpokladem pro vyvíjení podnikatelských aktivit na peněžním trhu. Zákonem stanovené podmínky, které žadatel o licenci musí splňovat, se nazývají kritéria autorizace. Tato kritéria jsou předmětem posuzování ze strany České národní banky ve správním řízení. Druhou velkou podoblastí bankovní regulace jsou pravidla obezřetného podnikání. Společně s kritérii autorizace tvoří pravidla obezřetného podnikání základ bankovní regulace. Tato pravidla ovšem také úzce souvisí s dohledem; právní předpisy je stanoví v rámci regulace a jejich dodržování je zajištěno bankovním dohledem. Patří mezi ně kapitálová přiměřenost, úvěrová angažovanost, pravidla likvidity atd.

Bankovní dohled je druhou velkou oblastí vztahů mezi centrální bankou a bankami obchodními. Představuje kontrolu dodržování pravidel stanovených v rámci regulace a následné uplatňování sankcí při jejich nedodržování, s cílem upevnit peněžní a tržní disciplínu a zvyšovat kvalitu řízení finančních procesů a rizik z nich vyplývajících. Při své dohlížecí činnosti Česká národní banka používá základní dvě metody – dohled na místě a dohled na dálku. Dohled na dálku monitoruje činnost bank na základě analýzy všech dostupných informací, které má Česká národní banka k dispozici (výkazy, hlášení, auditorské zprávy atd.). Dohled na místě spočívá v práci přímo „v terénu“, tedy v zjišťování informací přímo v jednotlivých bankách. Je nutné mít na paměti, že vedle dohledu na individuálním základě existuje také dohled na základě konsolidovaném, který se provádí z důvodu vzniku a fungování konsolidačních celků v naší ekonomice. Určité modifikace v oblasti dohledu představuje dohled nad nositeli jednotné licence.

Třetí velkou oblastí vztahů mezi centrální bankou a bankami obchodními jsou vztahy, v nichž Česká národní banka vystupuje jako tzv. „banka bank“. Česká národní banka

vystupuje jako banka pro banky obchodní, to znamená, že vede jejich účty, přijímá jejich vklady a za určitých podmínek jim poskytuje úvěry. Česká národní banka také může od bank nakupovat, popřípadě jim prodávat zákonem stanovené druhy cenných papírů. Tyto obchody s bankami lze v základní rovině rozdělit do několika podoblastí: vedení účtů a provádění mezibankovního platebního styku, depozitně – úvěrové obchody, Česká národní banka – věřitel poslední instance, zásobování bank oběživem a ostatní obchody.

Jelikož regulace a dohled tvoří jádro mé diplomové práce, jistě stojí za zmínku, k jakým tendencím vývoje regulace a dohledu v současnosti ve světě i u nás dochází.

Od 80. let 20. století se začínají prosazovat tři základní vývojové tendence v oblastech regulace a dohledu bankovních systémů – deregulace, harmonizace pravidel a koordinace bankovních předpisů a přístupů institucí dohledu v mezinárodním měřítku.

Deregulace, tak jak byla popsána v kapitole č. 3, představuje snižování míry předchozí regulace, odstraňování dřívějších omezení a povolování nových aktivit. Deregulace rovněž znamená, že instituce regulace a dohledu se zaměřují především na stanovení a kontrolu základních vstupních pravidel a pravidel bankovní činnosti, a jedním z jejích projevů je hlavně větší tlak na systémy vnitrobankovní kontroly každé banky. Po schválení těchto systémů orgány dohledu se část kontroly, včetně adekvátní odpovědnosti, přesouvá na samotné banky.

Deregulace se však netýká každé konkrétní oblasti, například v boji proti praní špinavých peněz prostřednictvím bankovního systému jsou přijímána stále tvrdší pravidla a důkladnější kontrolní mechanismy. Od 1. září 2008 nabývá účinnosti nový zákon proti praní špinavých peněz, který je toho důkazem. Rostou i tlaky na zpřísnění a dodržování kapitálových požadavků.

Harmonizace pravidel činnosti bank se projevuje zejména v oblasti požadavků na bankovní kapitál a jejími konkrétními výsledky jsou mezinárodní dohody uzavírané mezi celou řadou zemí, velmi často pod záštitou Banky pro mezinárodní platby. Harmonizace je také jednou ze základních podmínek životaschopnosti a funkčnosti Evropské unie a velmi úzce souvisí s deregulací. Obecně řečeno, je mnohem snazší harmonizovat nižší počet jednodušších a mírnějších předpisů než vyšší počet složitějších a tvrdších předpisů. Na harmonizaci navazuje koordinace mezi příslušnými institucemi různých zemí, kde opět hraje významnou roli Banka pro mezinárodní platby. Příkladem může být snaha o vzájemnou spolupráci a koordinaci postupů při sladování pravidel proti praní špinavých peněz a pravidel pojišťování vkladů.

Je zřejmé, že v českém bankovním systému a české ekonomice dochází k neustálým změnám. Po roce 1989, kdy postupně docházelo k transformaci centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní, se 1. května 2004 podařilo vstoupit do Evropské unie. To na naše území přineslo základní ekonomické svobody vnitřního trhu Evropské unie, včetně svobody usazování a svobody poskytování služeb. Díky tomu u nás začaly působit banky z ostatních členských států Evropské unie na základě jednotné licence. 1. dubna 2006 pak došlo k integraci dohledu nad finančním trhem, kdy Česká národní banka převzala agendu Komise pro cenné papíry, Úřadu pro dozor nad pojišťovnictvím a penzijním připojištěním a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami, které zanikly. Česká národní banka tedy nyní provádí dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím a penzijním připojištěním, družstevními záložnami, devizový dohled a dohled nad institucemi elektronických peněz. Otázkou zůstává, zda je taková koncentrace moci v rukou jediného orgánu vhodná.

V budoucnu nás čeká vstup do Evropské měnové unie, tzv. eurozóny. To znamená, že u nás bude zavedena měnová jednotka euro. Podmínkou pro členství je splnění všech konvergenčních (maastrichtských) kritérií. Česká národní banka se vzdá samostatné měnové politiky ve prospěch Evropské centrální banky. To je změna v naší ekonomice dosud

nevídaná.

Z uvedeného vyplývá, že ke změnám v bankovníctví dochází a bude docházet i nadále. Bankovní systém je totiž, jak jsem již uvedl v úvodu této diplomové práce, jakýmsi „živoucím organismem“, který se mění v prostoru a čase. Myslím si, že není možné nechat ho „bez dozoru“, protože by to s sebou přineslo řadu problémů vedoucích k poškození nejen jednotlivých ekonomických subjektů, ale i ekonomiky jako celku. Regulace a dohled, tak jak jsou popsány výše, jsou vesměs vhodnými prostředky usměrňování bankovního systému. Je však nutné mít na paměti, že se nesmějí stát rigidními. I regulaci a dohled je nutné čas od času přizpůsobovat současným potřebám ekonomiky a za tím účelem je také kontrolovat. Vztahy mezi centrální bankou a bankami obchodními v rámci bankovního systému nemusejí vždy vycházet z regulace a dohledu. Vztahy zahrnuté do pojmu „banka bank“ jsou toho příkladem.

Celou svou diplomovou práci bych rád shrnul prostřednictvím tří úzce souvisejících tezí, které jsou, dle mého názoru, jádrem všech vztahů centrální banky k bankám obchodním:

I. nezbytnost bankovní regulace a bankovního dohledu a jejich neustálá kontrola;

II. proměnlivost a flexibilita vztahů mezi centrální bankou a bankami obchodními;

III. dynamický vývoj bankovního systému.